

УДК 378.147.036:811

**ПРИНЦИПИ РЕАЛІЗАЦІЇ ТВОРЧОГО НАВЧАННЯ
НА ФАКУЛЬТЕТАХ ІНОЗЕМНИХ МОВ**

Рибінська Ю.А.

Київський національний університет культури і мистецтв

**ПРИНЦИПИ РЕАЛІЗАЦІЇ ТВОРЧОГО НАВЧАННЯ
НА ФАКУЛЬТЕТАХ ІНОЗЕМНИХ МОВ**

Рибінська Ю.А.

У статті пропонується новий погляд на процес вивчення іноземних мов, перераховуються засадничі принципи реалізації творчого навчання на факультетах іноземних мов. Доведена ефективність принципу індивідуалізації, запобігання інформаційної надлишковості та інших під час проведення експериментального навчання.

Ключові слова: творче навчання, принципи навчання, індивідуально-творчий підхід, професійні комунікативні стратегії.

**ПРИНЦИПЫ РЕАЛИЗАЦИИ ТВОРЧЕСКОГО ОБУЧЕНИЯ
НА ФАКУЛЬТЕТАХ ИНОСТРАННЫХ ЯЗЫКОВ**

Рыбинская Ю.А.

В статье предлагается новый взгляд на процесс изучения иностранных языков, перечисляются основные принципы реализации творческого обучения на факультетах иностранных языков. Доказана эффективность принципа индивидуализации, предотвращение информационной избыточности и других при проведении экспериментального обучения.

Ключевые слова: творческое обучение, принципы обучения, индивидуально-творческий подход, профессиональные коммуникативные стратегии.

PRINCIPLES OF ORGANIZING THE CREATIVE TEACHING ON THE FOREIGN LANGUAGES DEPARTMENTS

Rybins'ka J.A.

The article presents the new point of view on the process of learning foreign languages, counted the basic principles of creative teaching realization on the foreign languages departments. The efficacy of principle of individualization, avoiding abundant information and others are proved in time of experimental study.

Key words: creative teaching, principles of teaching, individual-creative approach, professional communicative strategies.

Особливої актуальності сьогодні набула проблема формування у студентів досвіду творчої самостійної діяльності. Це цілком закономірна соціально-педагогічна потреба, оскільки суспільству необхідна інтелектуальна, компетентна особистість, здатна критично мислити, творчо діяти, застосовувати набуті знання в нестандартних ситуаціях, неординарно розв'язувати проблеми чи створювати нове.

Завдання формування творчої, усебічно розвиненої особистості є одним із провідних серед поставлених перед сучасною вищою освітою. Зрозуміло, що вирішення цієї проблеми потребує принципової зміни підходів до організації навчально-виховного процесу: вища школа має бути зорієнтована на використання розроблених освітніх технологій та методичних систем (комплексів методів і прийомів навчання, завдань і вправ), які б спонукали студентів до активної творчої діяльності.

Мета статті – розкрити засадничі принципи реалізації творчого навчання на факультетах іноземних мов. Дидактами чітко визначено творчий компонент змісту освіти в навчально-виховному процесі. На думку І.Я. Лернера, розумова діяльність має творчий характер, коли відбувається:

- самостійне перенесення знань і вмінь у нову ситуацію;
- визначення нової проблеми в традиційній ситуації;
- бачення структури об'єкта, визначення його функцій;
- комбінування й перетворення раніше відомих способів діяльності в процесі розв'язування нової проблеми;

- створення принципово нового методу, способу, підходу, пояснення.

Методисти вважають, що вирішенню даного питання сприятиме, у першу чергу, використання інтерактивних методів і прийомів навчання, нетрадиційних навчальних занять.

Необхідність зміни акценту у професійно-методичній підготовці з нормативно-регламентуючого на індивідуально-творчий спонукає до розробки комплексної системи формування професійних комунікативних стратегій засобами креативного перекладу у форматі курсу «Методика викладання іноземних мов».

Одразу зазначимо, що формування професійних комунікативних стратегій – це складний педагогічний процес, який має розглядатися як цілісна система взаємодії всіх її складових.

Специфічними принципами розробленої навчально-методичної системи є принципи суб'єктивної домінанти, запобігання інформаційної надлишковості, індивідуалізації навчання, орієнтації на майбутню професійну діяльність, когнітивної графіки, комунікативності, музикоцентризму, пріоритетності творчих елементів над репродуктивними, міметичний принцип, принцип спонтанного мовлення, ціннісних орієнтацій особистості.

Принцип суб'єктивної домінанти ґрунтується на особистісно-орієнтованому навчанні, що є особливо важливим в освіті. Сутність його полягає у тому, що викладач має враховувати особисті пріоритети й вподобання кожного зі студентів, надавати їм право «виділитися з натовпу», зберігаючи при цьому свою індивідуальність та унікальність. Важливим аспектом сучасної вищої школи має бути система навчання, направлена на кожного студента зокрема. Власне під час роботи з креативним перекладом найповніше втілюється потреба людини в самовираженні, реалізації змісту свідомого та підсвідомого.

Принцип запобігання інформаційної надлишковості базується на виділенні базових аспектів під час навчання, запобіганні будь-яких повторів чи зайвого матеріалу. Мистецтво викладання ґрунтується на тому, щоб у короткі строки наблизити кожного зі студентів до самоосвіти і базових знань, уникаючи рутинного, надлишкового матеріалу, тим самим відкриваючи більше можливостей студентам до

пошуку власних відкриттів, застосуванні знань на практиці і спонуканні до власної творчості.

Принцип індивідуалізації навчання акцентує увагу на тому, що новітня парадигма навчання передбачає перехід від колективного навчання до надання можливості кожній особистості для побудови індивідуальної навчальної траєкторії. В ідеалі кожний студент повинен мати право вибору не тільки переліку навчальних дисциплін, а також форм, методів, інтенсивності та подовженості навчання, які були б адекватні особистим зацікавленням, потребам і особливостям.

Перевага індивідуального підходу в тому, що він заснований на повазі до того, хто навчається, визнанні його суб'єктом само детермінації, що забезпечує можливість досягати принципово найвищого рівня в ході освіти.

Принциповою особливістю проектуючого навчального оточення на засадах творчості є можливості генерування для кожного студента індивідуальних ситуацій, завдань, проектів, творчих робіт, що дозволить виключити чи максимально знизити негативний вплив факторів, що сповільнюють активізацію творчого мислення. Студент починає розуміти, що успіх навчального процесу залежить тільки від нього самого, від того, як він наважиться використати свій потенціал, творчі уміння та навички, знайти і систематизувати інформацію, винайти вирішення проблеми.

Таким чином, у створенні новітньої методики на основі креативного перекладу виокремлюється нове завдання: становлення інтелектуальної, творчої особистості кожного зі студентів, з максимальним урахуванням його індивідуально-пізнавального стилю і психологічних особливостей, а також рівня підготовленості в тому чи іншому напрямі. Освіта ж при використанні креативного перекладу набуває персоніфікованого, особистісно-зорієнтованого характеру.

Під креативним перекладом ми розуміємо саме переклад поетично-музичного твору, що несе в собі невичерпну кількість унікальних, індивідуальних характеристик, які можливо передати тільки використовуючи власний, неповторний досвід і знання, а також рівень лексичної освіченості й загальної підготовленості в тому чи іншому напрямі.

Принцип орієнтації на майбутню професійну діяльність доводить, що зближення навчальної діяльності студентів до майбутньої професії сприяє тому, що вона виступає для них не у вигляді абстрактної перспективи застосування набутих теоретичних знань, а стає достатнім мотивуючим фактором навчання, наповнюючи його особистісним смыслом. За таких умов вони свідомо вибудовують власну поведінку в кожний момент часу, перекидаючи місток між минулим (наукова інформація, що складає зміст теоретичного курсу методики викладання іноземних мов), теперішнім (навчальна діяльність щодо засвоєння змісту освіти) і майбутнім (спрямованість на творче застосування набутих знань, умінь та навичок у майбутній професійній діяльності). Професіоналізація освітнього процесу ВНЗ активізує життєву позицію студентства, забезпечує особистісне включення в оволодіння майбутньої професії.

У працях Г.К. Середи було зазначено, що орієнтація на майбутнє є одним із важливих факторів, який впливає на продуктивність запам'ятовування. Цим самим учена вказує на «футурогенну» природу пам'яті.

Наближення навчальної діяльності студентів до майбутньої професії сприяє тому, що вона виступає для них не у вигляді абстрактної перспективи застосування набутих теоретичних знань, а стає достатнім мотивуючим фактором навчання, наповнюючи його особистісним смыслом. За таких умов студенти свідомо вибудовують власну поведінку в кожний момент часу, перекидаючи місток між *минулим* (наукова інформація, що складає зміст теоретичного курсу методики викладання літератури), *теперішнім* (навчальна діяльність щодо засвоєння змісту освіти) і *майбутнім* (спрямованість на творче застосування набутих знань, умінь та навичок у майбутній професійній діяльності). Професіоналізація освітнього процесу ВНЗ активізує життєву позицію студентства, забезпечує особистісне включення в оволодіння майбутньою професією.

Принцип когнітивної графіки є важливим під час роботи з перекладом. Постановка питання про візуальний переклад літературного тексту базується, перш за все, на традиції порівняльного аналізу вербального і візуального, що отримала більш-менш визначений

характер у різноманітних дослідженнях, починаючи з ХХ століття в доробку У. Еко, Д.Б. Зільбермана, Ж. Лакана, М.Г. Маклюена, М. Мерло-Понті, П.О. Флоренського. Контрверза вербальне/ візуальне виступає підґрунтям багатьох сучасних концепцій, наприклад, у вітчизняній науці в таких дослідників, як О. Бурова, Ю. Легенький, Т. Орлова, Г. Почепцов та ін. У становленні неklasичної парадигми раціональності, яка ґрунтується на засадах визнання різноманітності форм розумової діяльності людини, на особливу увагу заслуговує проблематика авербальних форм свідомості, що розглядається в багатьох аспектах. Передусім, це поле когнітивної психології в цілому (Ф.В. Бассін, О.Р. Лурія, А.С. Прангішвілі, А.Є. Шерозія), несловесні компоненти мовлення (К.К. Жоль, А.Т. Кривоносов, О.В. Легостаєва, Б.О. Серебренников), і навіть суто музичні (П.С. Волкова) чи пластичні, наприклад, у танці (І.О. Герасимова), виявлення процесів мислення. Одним з важливих елементів цього принципу є символ – значеннева схема предмета.

Когнітивна графіка (синтез думок, почуттів, образів) – інформаційно-енергетичне утворення, що конструює і породжує в людині нескінченний ряд виявів предмета чи явища й регулює дії та її вчинки [2, с. 467].

Принцип комунікативності допомагає викладачу зосередити увагу на удосконаленні лексичних навичок студентів, збільшенню їх словникового запасу під час навчання, наблизити їх до можливості вільно спілкуватися іноземною мовою, змісті висловлювання.

Процеси глобалізації та інформатизації, які є провідною характеристикою нинішньої доби, стимулюють до дослідження комунікації в усіх її виявах. Комунікативні здібності мовця виявляються передусім на вербальному рівні, але комунікація — це складний комплекс, основними принципами якого залишаються багатоаспектне сприйняття змісту повідомлення через стосунки мовців, транзакційний та нелінійний характер (Н.Д. Арутюнова, Г.В. Колшанський, І.І. Сусов, Й.А. Стернін, Л.П. Якубинський, Т.А. Ван Дейк, А.Д. Белова, Г.Г. Почепцов, Ф.С. Бацевич, В.В. Красних, М.М Бергельсон, Р.Л. Бірдвістелл, В.П. Річмонд, Дж. МакКроскі, К. Трейсі та ін.).

Надвербальні компоненти беруть до уваги в плануванні комунікативних стратегій і тактик поведінки, якщо вони впливають на вибір адекватних ситуацій мовленнєвих засобів спілкування. На відміну від кінесичних, просодичних і проксемічних компонентів, їх не завжди сприймають як особливий знаковий світ, оскільки вони є своєрідним предметним світом, окремі елементи якого трактують семіотично.

Реалізація невербальних компонентів комунікації можлива тільки в процесі спілкування за умови наявності двох або більше мовців. На відміну від вербального, функціонування невербального знака більшою мірою залежить від обох мовців і набуває значення в процесі їхньої дискурсивної взаємодії. Дискурс є діалогічним за своєю природою, і вважаємо за необхідне підкреслити цю характеристичну рису дискурсу, відзначаючи, що дискурс трактуємо як безпосередній контакт мовців за наявності можливості сприйняття кожним із них як вербальних, так і невербальних складових мовлення, з урахуванням усіх дискурсивних параметрів спілкування [3, с. 17].

Для відтворення невербальних компонентів комунікації переважно живляються метафори та метафоричні епітети (to shoot a look of sharp suspicion, the eyes bore right into someone, a dark look, a steely glance, a soft tone, a firm tone, etc.), епітет перенесений (an apologetic finger/arm, an accusing finger, a knowing finger, a forbidding hand, to elbow smb. та порівняння (a tone of voice which made you think of rubbing your hand down a cat's back, just as soft, eyes like lasers, to have a smile like a crocodile).

Принцип музикоцентризму опирається на синергетику внутрішньо ритмо-інтонаційної пульсації (за М. Давидовим). У ХХ столітті відбулася своєрідна революція в музичній свідомості, утвердилися нові принципи музично-естетичного мислення і розуміння цінностей композицій. Зокрема, одержала місце емансипація дисонансу, що призвела до художнього засвоєння нових засобів, які відрізнялися підвищеною експресивністю, гостротою та різкістю звучання. Ці новачі знайшли своє відображення й у вітчизняній музиці тих часів. Композиції Прокоф'єва, Шостаковича, Московського, Хачатуряна були досить тісно пов'язані з класичною традицією і водночас відрізнялися надзвичайно яскравою виразністю. Музика ХХ століття створила безліч

нових форм, кардинально оновилися засоби музичної виразності, виникли нові погляди на гармонію, поліфонію, аранжацію, оркестровку, на саму природу музичного мистецтва. Разом з тим ці кардинальні знахідки виявляли головну стратегію – пошук прогресивного тематизму, мети, котра була б здатною відобразити світовідчуття людини нового часу. Саме це є важливим аспектом, який має враховуватися під час написання студентами власних перекладів і музичних творів.

Принцип пріоритетності творчих елементів над репродуктивними ґрунтується на специфіці педагогічної й методичної творчості, коли досвід творчої діяльності не може бути переданий шляхом інформування чи ілюстрування, а лише набутий під час особистого включення студентів у процес творчої діяльності. Отже, у навчально-виховному процесі ВНЗ елементи творчої діяльності мають переважати над репродуктивними.

Щоб забезпечити цю умову, доцільно створювати такі навчальні ситуації, що потребують від студента застосування його креативних здібностей і потенціалу.

Автор книги «A Whole New Mind: Moving from the Information Age to the Conceptual Age» Pink зазначає, що «майбутнє належить не раціоналістам, а людям, у яких більше задіяна права півкуля головного мозку» [4].

Творчість – це ментальний процес, який включає в себе генералізацію нових ідей і концептів чи нові асоціації між існуючими ідеями і концептами. З наукової точки зору продукти творчого мислення – зазвичай мають у собі й оригінальність і доречність.

Механізм творчості – новизна, що в деякій мірі подібна попередньо створеному, але містить елемент унікального, прогресу, руху вперед:

- 1) опрацювати інформацію й енергію різноманітних задач;
- 2) перебудувати структуру;
- 3) взаємно підсилувати творчість;
- 4) діяти універсально;
- 5) розв'язувати задачі оригінальним способом.

Під поняттям «творець», і «творити» мається на увазі свобода дій.

Міметичний принцип. Онтологія представляючого суб'єкта стає універсальною для новоєвропейської свідомості й культури, про що

свідчить трансформація поняття образу і відповідного йому поняття мімесису як в філософії, так і в мистецтві. Реконструкція принципового для герменевтики давньогрецького розуміння міметичного принципу уможлиблює позадіяльнісну «експлікацію» проблеми зображення, яка базується на визначенні творчості (поетичного здійснення) і, відповідно, «уявлення» (фантазії) за межами его-телеологізованого суб'єктного онтологізму і збігається з осягненням «буттєвого» слова, репрезентованого гайдеггерівською філософією.

Принцип спонтанного мовлення. Термін «спонтанне мовлення» може бути перекладений як «самостійне мовлення» (письмове й усне). Більш широкий термін «кодування». Разом із тим у терміні «спонтанне мовлення» більш підкреслюється момент самостійності, що педагогічно – дуже важливо.

Однак антонім до «спонтанного мовлення» – «рецептивне мовлення» – тоді повинен розумітися як мовлення пасивне, що педагогічно і психологічно було б неправильно, оскільки декодування – процес теж активний і неможливий без співвідношення з кодуванням.

Отже, експериментально-дослідне навчання підтвердило припущення, що найбільшу продуктивність для розвитку професійної спрямованості особистості забезпечує така методика, яка включає в себе творчі методи і прийоми навчання іншомовного мовлення з урахуванням вищезгаданих принципів навчання.

ЛІТЕРАТУРА

1. Афанасьєва О.Ю. Метод комп'ютерної візуалізації результатів експериментальних досліджень з використанням принципів когнітивної графіки : автореф. дис. ... канд. техн. наук : 05.13.06 / Афанасьєва Олеся Юрій-Юстинівна. – К., 2003. – 22 с.
2. Клименко В.В. Психологія творчості: навчальний посібник [для студентів вищ. навч. закладів] / В.В. Клименко. – К. : Центр навчальної літератури, 2006. – 480 с.
3. Солощук Л.В. Взаємодія вербальних і невербальних компонентів комунікації у сучасному англomовному дискурсі : автореф. дис. ... канд. філол. наук : 10.02.04 / Л.В. Солощук. – К., 2009. – 37 с.
4. Pink D. H. A Whole New Mind : Moving from the Information Age to the Conceptual Age / D. H. Pink. – New York : Riverhead / Penguin, 2005.